

Széchenyi István Egyetem

Építész-, Építő- és Közlekedésmérnöki Kar
Közlekedésépítési Tanszék

**Aszfaltkeverék-tervezés támogatása a bitumenek
dinamikus nyíróreométeres (DSR) vizsgálatával,
avagy elég-e a penetráció és lágyuláspont
ismerete a maradó alakváltozás
előrebecsléséhez?**

Előadás tartalma

Téma aktualitása

- Klímaváltozás hatása az útéépítésben
- Hazai útburkolatok állapota (nyomvályúk)
- Bitumenek fokozat-besorolásához alkalmazott jellemzői
- Bitumen teljesítményalapú jellemzői és az aszfaltkeverékek maradó alakváltozással szembeni ellenállása közötti kapcsolat

Kutatási célok

Kutatási módszerek

Kutatási eredmények

További kutatási célok és javaslatok

Téma aktualitása

„Szemléltető eszköz”

Konkrétumok fa: ligettett bitumenel, bitumenel

Itt az idő, ami alatt 50ml folyadék adott körülmények között a konkrétumot milyen befolyásolja

VR_t - viszkozitás relatív
Asphalt = $\frac{\text{Verarbeitung}}{\text{Verfestigung}} = \frac{\text{Wärme}}{\text{Kälte}}$

Ford viszkozitás: alapvetően győztesen

$$\tau_{\text{red. Asp.}} = \tau(\text{viszkozitás}) \cdot \text{elmozdítás}$$

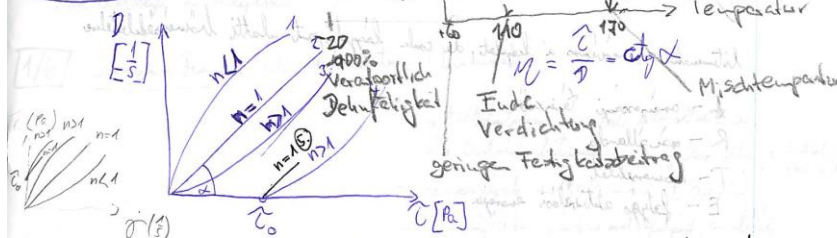
abszolút viszkozitás

- 1.) $\eta = \frac{\tau}{D}$ (Newtoni folyadék)
- 2.) $\eta = f\left(\frac{\tau}{D}\right)$ Reiner - Rivlin modell
- 3.) $\eta = f\left(\frac{\tau}{D}, t\right)$ Rivlin - Ericksen modell
- 4.) $\eta = f\left(\frac{\tau}{D}, G, t\right)$ nem Newtoni folyadékok

+ Viskozitás BM
+ 60°C Hisszadstoffe 70-80% BM 20-30%
- 20°C Hisszadstoffe völlig lufttaessend 0% BM 100%

Bilona = Schmelz + Gleitmittel

Folyásgörbék

- 1.) dilatációs folyadék (degeneratív n > 1)
- 2.) Newtoni folyadék
- 3.) pseudoplastikus
- 4.) plasztikus
- 5.) Binghami osztályos anyag $\eta = \frac{\tau - \tau_0}{\gamma}$ (n = 1)

Téma aktualitása

„Szemléltető eszköz”

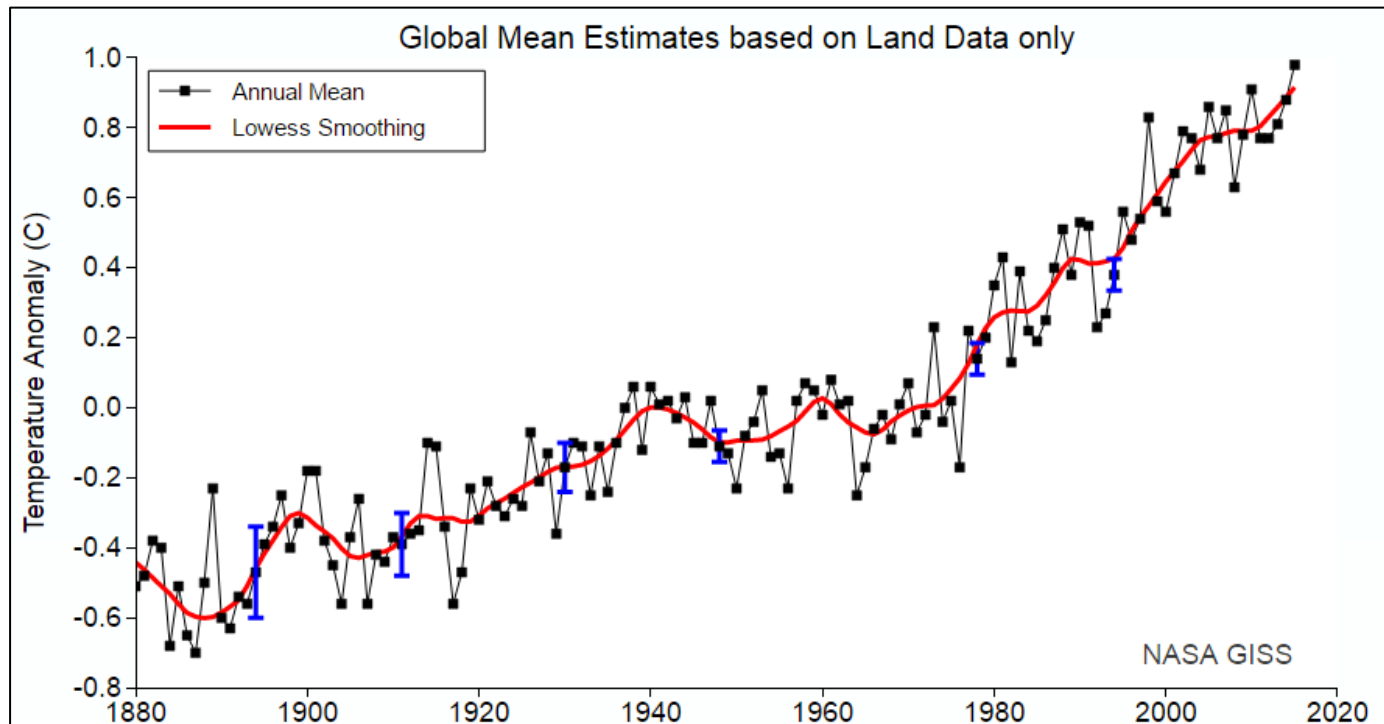
VR_t - viszkozitás relatív
Asphalt = Kompromissz
Verarbeitung
Festigkeit Wärme
Dehnfähigkeit Kälte
Fed. Asph. = F (100% Reibung Mineralgest

+60°C +Viskosität BM
Mineralstoffe 70-80% BM 20-20%

-20°C Mineralstoffe völlig winteressant
0% BM 100%

Téma aktualitása

Klímváltozás hatásai a „20-30%”-ra

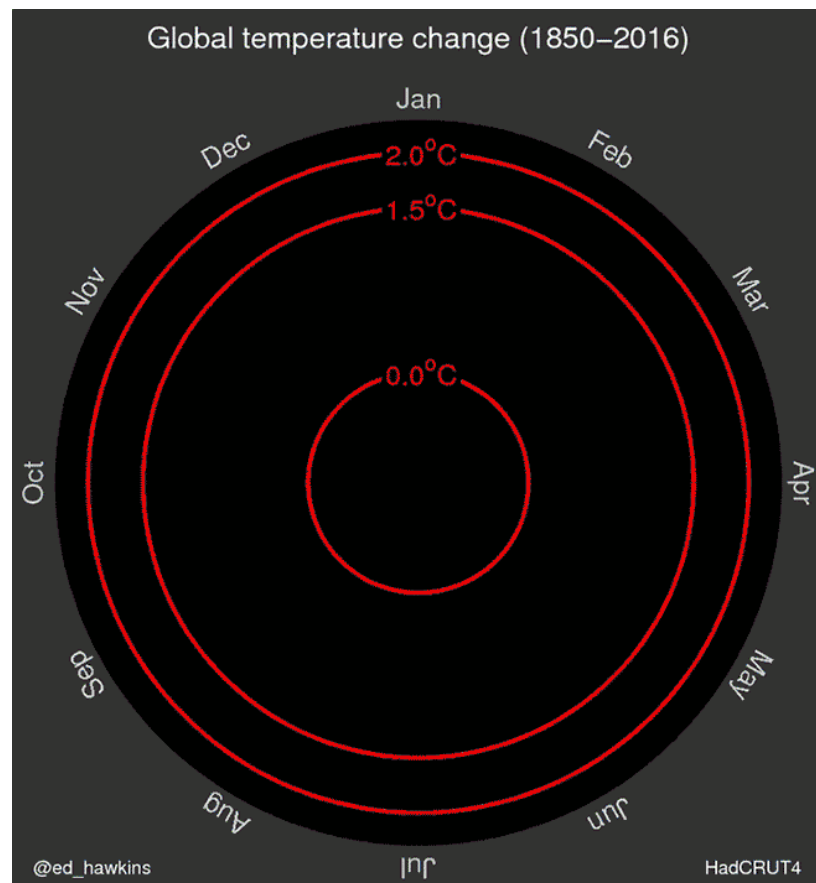

forrás: NASA

Téma aktualitása

Klímváltozás hatásai a „20-30%”-ra

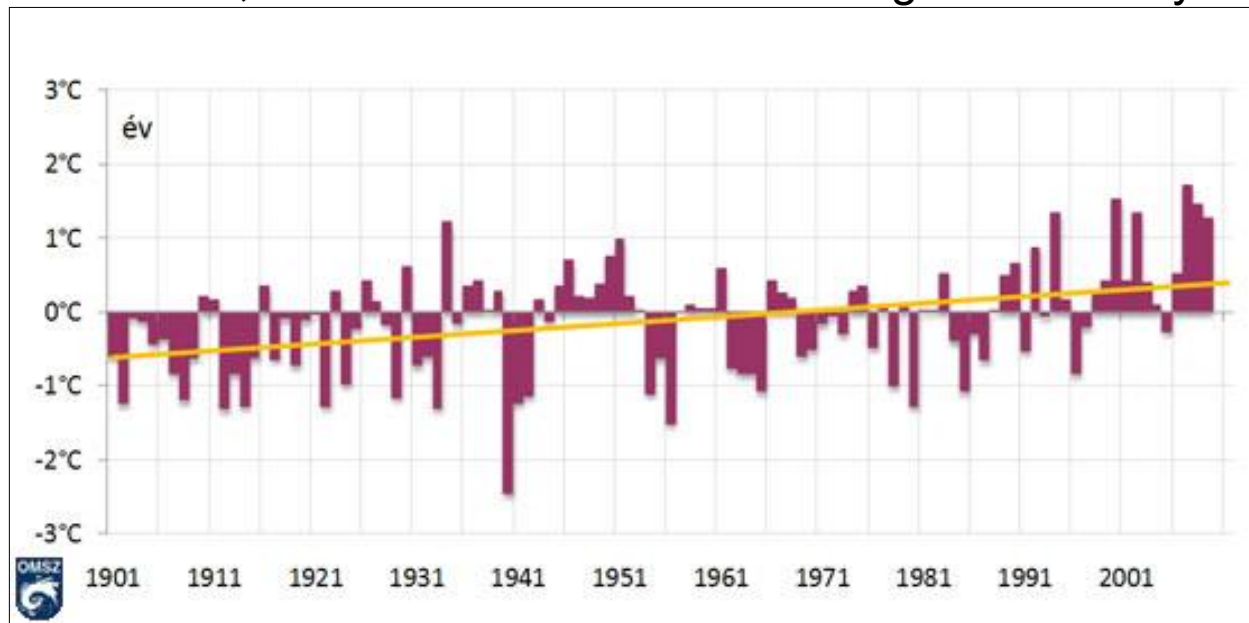

forrás: Ed Hawkins

Téma aktualitása

Klíma változás hatásai a „20-30%”-ra

Magyarország évi középhőmérsékletének alakulása 1901 és 2009 között, az 1971-2000-as időszak átlagához viszonyítva

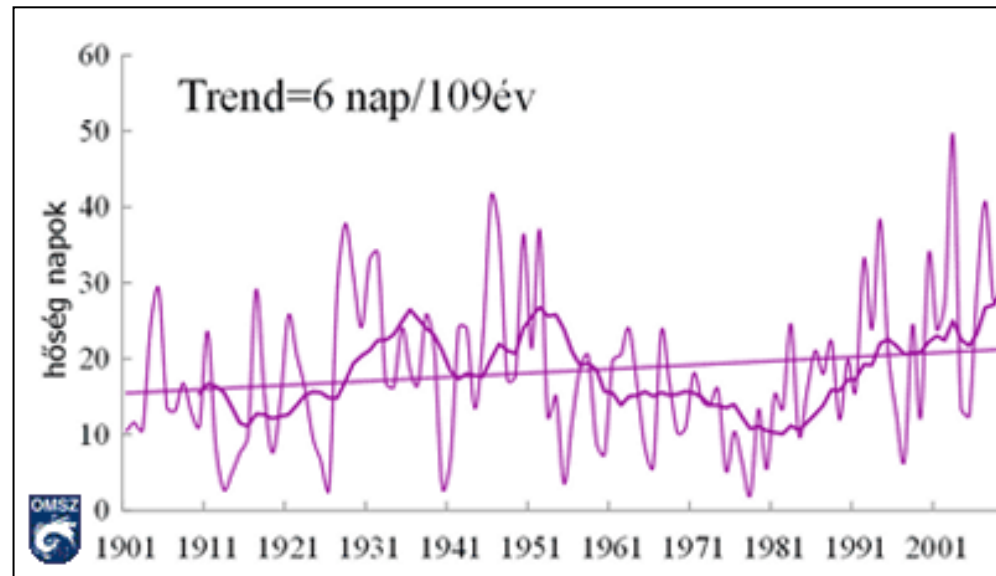

forrás: OMSZ

Téma aktualitása

Klímváltozás hatásai a „20-30%”-ra

A hőségnapok éves számának idősora, a tízéves mozgó átlaggal, 1901 és 2009 között

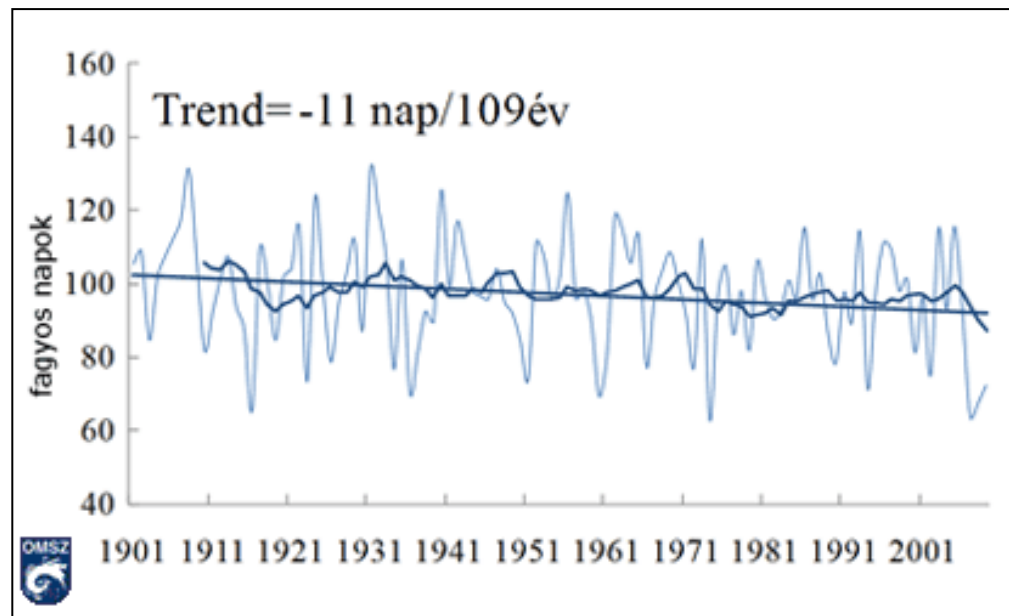
forrás: OMSZ

Téma aktualitása

Klímváltozás hatásai a „20-30%”-ra

A fagyos napok éves számának idősora, a tízéves mozgó átlaggal, 1901 és 2009 között

forrás: OMSZ

Téma aktualitása

Forma-1 Magyar Nagydíj 216

Szombati időmérő edzés

forrás:www.f1-vilag.hu

Téma aktualitása

Forma-1 Magyar Nagydíj 2016

Léghőmérséklet:
+28°C

Burkolathőmérséklet:
+51°C

forrás: www.formula.hu

AC 11 kopó (F)
B50/70

Lágyuláspont:
46 - 54°C

Vasárnapi futam

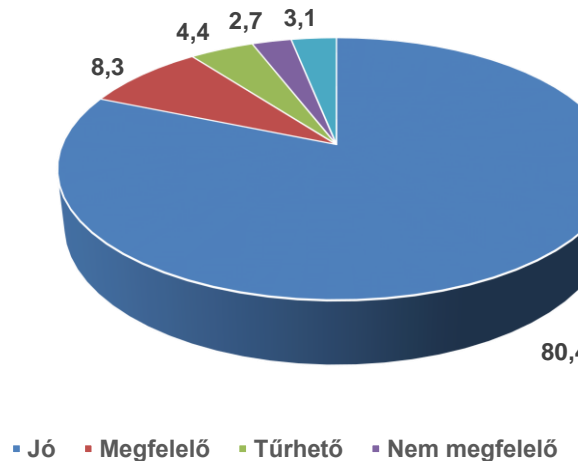
forrás: www.f1-vilag.hu

Téma aktualitása

Hazai útburkolatok állapota

Országos közutak keréknyomvályú-mélység osztályzat szerinti megoszlása 2015-ben (%)

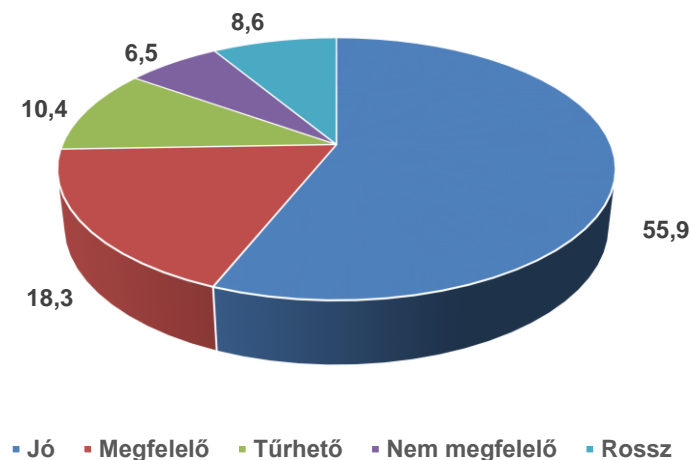
Teljes kiépített hálózat

forrás: Magyar Közút NZrt.

88,7% → 74,2%

Főhálózat

forrás: Magyar Közút NZrt.

Téma aktualitása

Szabványos bitumenvizsgálatok

Útépítési célú bitumenek alkalmazásának mérföldkövei:

Útépítési bitumenek – 1834 Európa, 1872 USA

Modifikált bitumenek – 1970-es évek

Multigrade típusú bitumenek – 1995 környéke

**Gyakorlatban a mai napig használatos fokozat-
besoroláshoz alkalmazott jellemzők:**

Tűpenetráció – 1888

Gyűrűs-golyós lágyuláspont – 1900-as évek eleje

Téma aktualitása

Szabványos bitumenvizsgálatok

Bitumen:

Európa

Penetráció és gyűrűs-golyós lágyuláspont
tapasztalati (empirikus) jellemzők

USA

SHRP-bitumenazonosítás - Komplex nyírási modulus
teljesítményalapú (fundamentális) jellemzők

Aszfalt:

Európa: tapasztalati és teljesítményi (választhatóan)

USA: SHRP-Superpave - teljesítményi

Téma aktualitása

Bitumen teljesítményalapú jellemzői és az aszfaltkeverékek maradó alakváltozással szembeni ellenállása közötti kapcsolat

Reológiai vizsgálatok általában valamilyen adalékszer vagy modifikálószer hatásának vizsgálatára

Hiányzik a kapcsolat a bitumének teljesítményalapú jellemzői és az aszfaltok alakváltozási paramétereik között

Kutatási célok

- Konvencionális és teljesítményalapú bitumenjellemzők között összefüggések keresése
- Bitumenek reológiai alapú jellemzői és az aszfaltkeverékek empirikus valamint fundamentális alakváltozási jellemzői között összefüggések keresése
- Teljesítményi bitumenjellemző azonosítása a keveréktervezés támogatására, és a beépítendő aszfaltkeverék teljesítménye kedvezőbb, illetve pontosabban előrebecsülhető lehet
- Előrelépés a bitumenjellemzők és aszfaltjellemzők teljesítményi kapcsolata felé

Kutatási módszerek

Laboratóriumi vizsgálatok a **bitumenek (összesen 37 minta)**

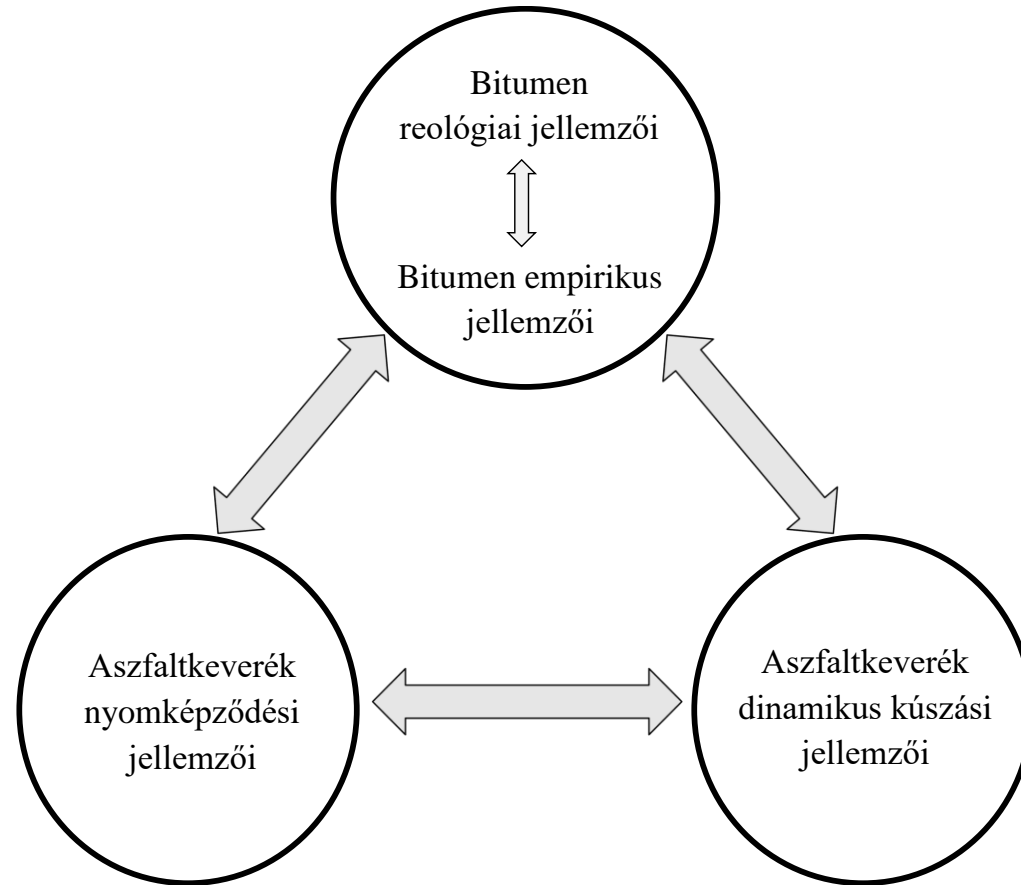
- empirikus (Pen, LP, PI),
- alapvető reológiai tulajdonságainak (DSR) meghatározásához.

Aszfaltbeton keverékek jellemzőinek kutatása

- Keréknyom-képződési vizsgálatok (WTT) kiskerekes berendezéssel,
- ismételt terhelésű összenyomódási vizsgálat (TCCT) univerzális hidraulikus aszfaltvizsgáló berendezéssel.

Vizsgált keverék szemeloszlása **AC 16 kopó** keveréknek felelt meg.

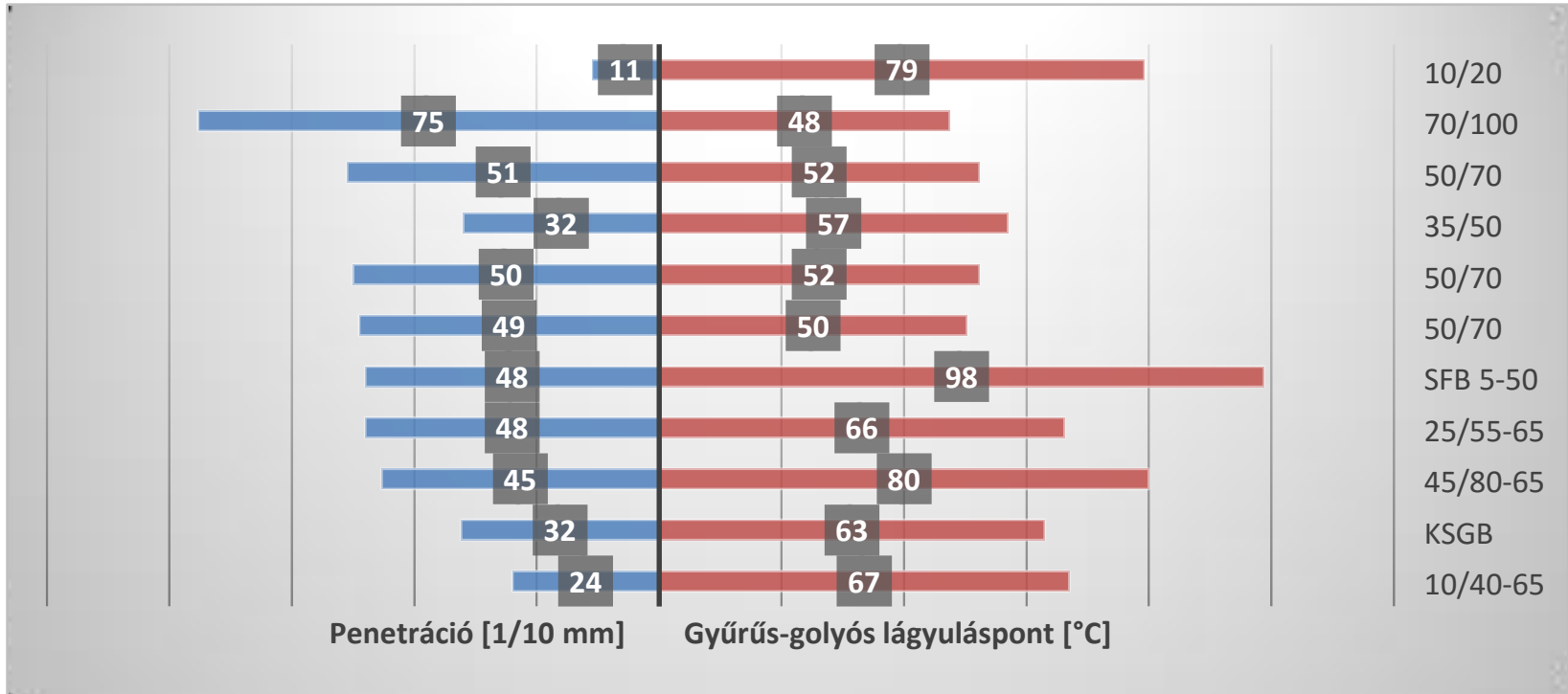
Kutatási módszerek

Kutatási módszerek

AC 16 kopó aszfaltkeverékhez alkalmazott bitumentípusok illetve azok penetrációja és gyűrűs-golyós lágyuláspontja

Kutatási módszerek

A kutatás során vizsgált 40 bitumenjellemző

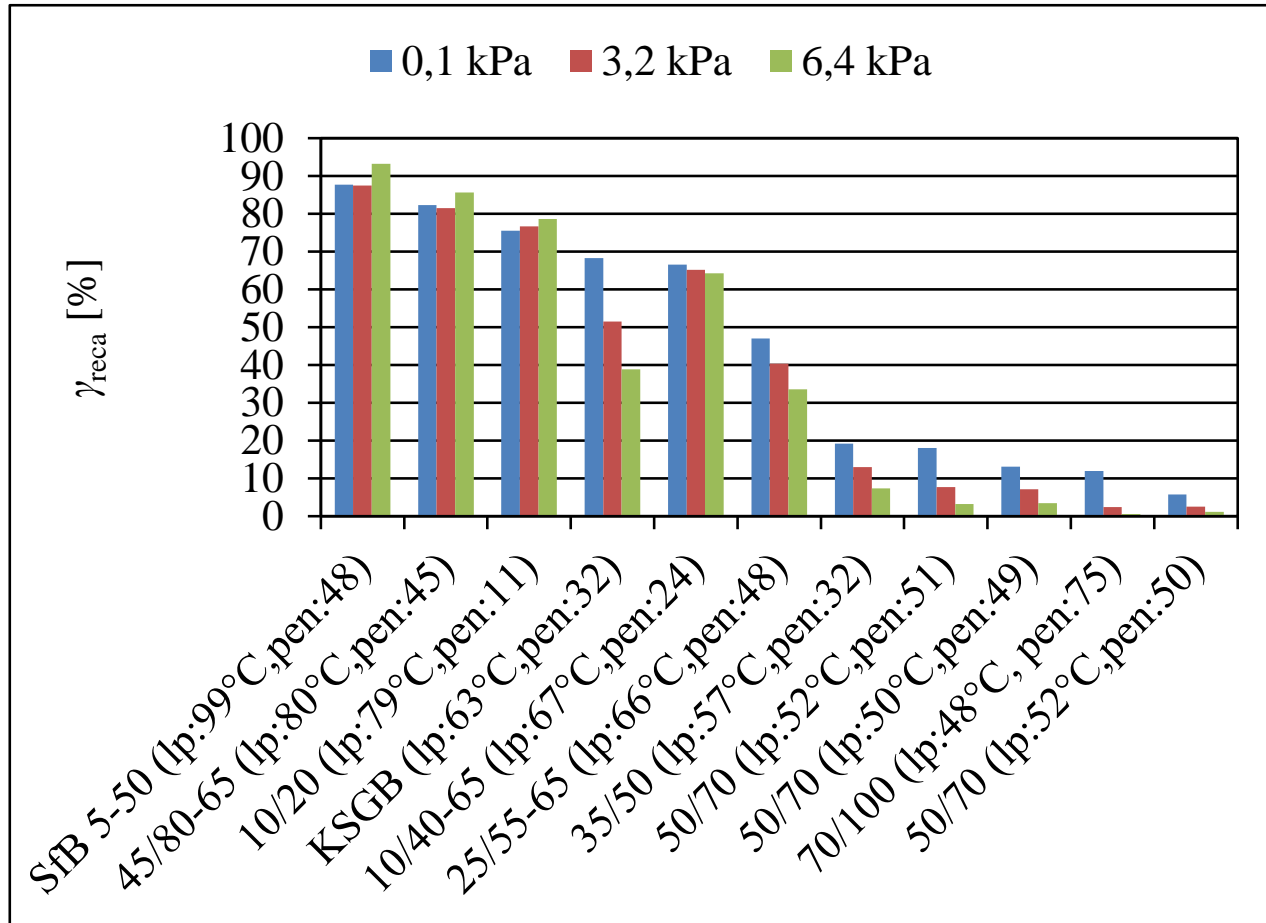
- Penetráció
- Gyűrűs-golyós lágyuláspont
- LVE-tartományok
- Komplex nyírási modulus
- Komplex viszkozitás
- MSCR-jellemzők
- Burgers-modell elemei
- Zéró nyírási viszkozitás
- Feszültségérzékenység
- Feszültség-viszkozitási tényező

Bitumenjellemzők		Bitumenjellemzők	
Jellemző típusa	Paraméter	Jellemző típusa	Paraméter
Empirikus	Penetráció 25°C-on	Fundamentális ($T=+60^{\circ}\text{C}$)	$J_{nra}(6,4)$
	Gyűrűs-golyós lágyuláspont		$\Delta J_{nra}(0,1-3,2)$
	Penetrációs index		$\Delta J_{nra}(3,2-6,4)$
Fundamentális ($T=+60^{\circ}\text{C}$)	G^*_{10}		$\Delta J_{nra}(0,1-6,4)$
	J^*_{10}		$\gamma_{reca}(0,1)$
	$G^*_{10}/\sin\delta$		$\gamma_{reca}(3,2)$
	η^*_{10}		$\gamma_{reca}(6,4)$
	$G^*_{0,883}$		$\gamma_{una}(0,1)$
	$J^*_{0,883}$		$\gamma_{una}(3,2)$
	$\eta^*_{0,883}$		$\gamma_{una}(6,4)$
	G^*_3		$\Delta\gamma_{reca}(0,1-3,2)$
	J^*_3		$\Delta\gamma_{reca}(3,2-6,4)$
	η^*_3		$\Delta\gamma_{reca}(0,1-6,4)$
	$\gamma_{LVE5\%}$		SVF
	$\gamma_{LVE10\%}$	SSV	
	ZSV_{creep}	Fundamentális ($T=+20^{\circ}\text{C}$)	G^*_{10}
	ZSV_{cr-rec}		$G^*_{10}/\sin\delta$
	$\eta_{3MSCR}(3,2)$		η^*_{10}
	$J_{nra}(0,1)$		$\gamma_{LVE5\%}$
	$J_{nra}(3,2)$		$\gamma_{LVE10\%}$

Kutatási módszerek

Néhány jellemző alakulása

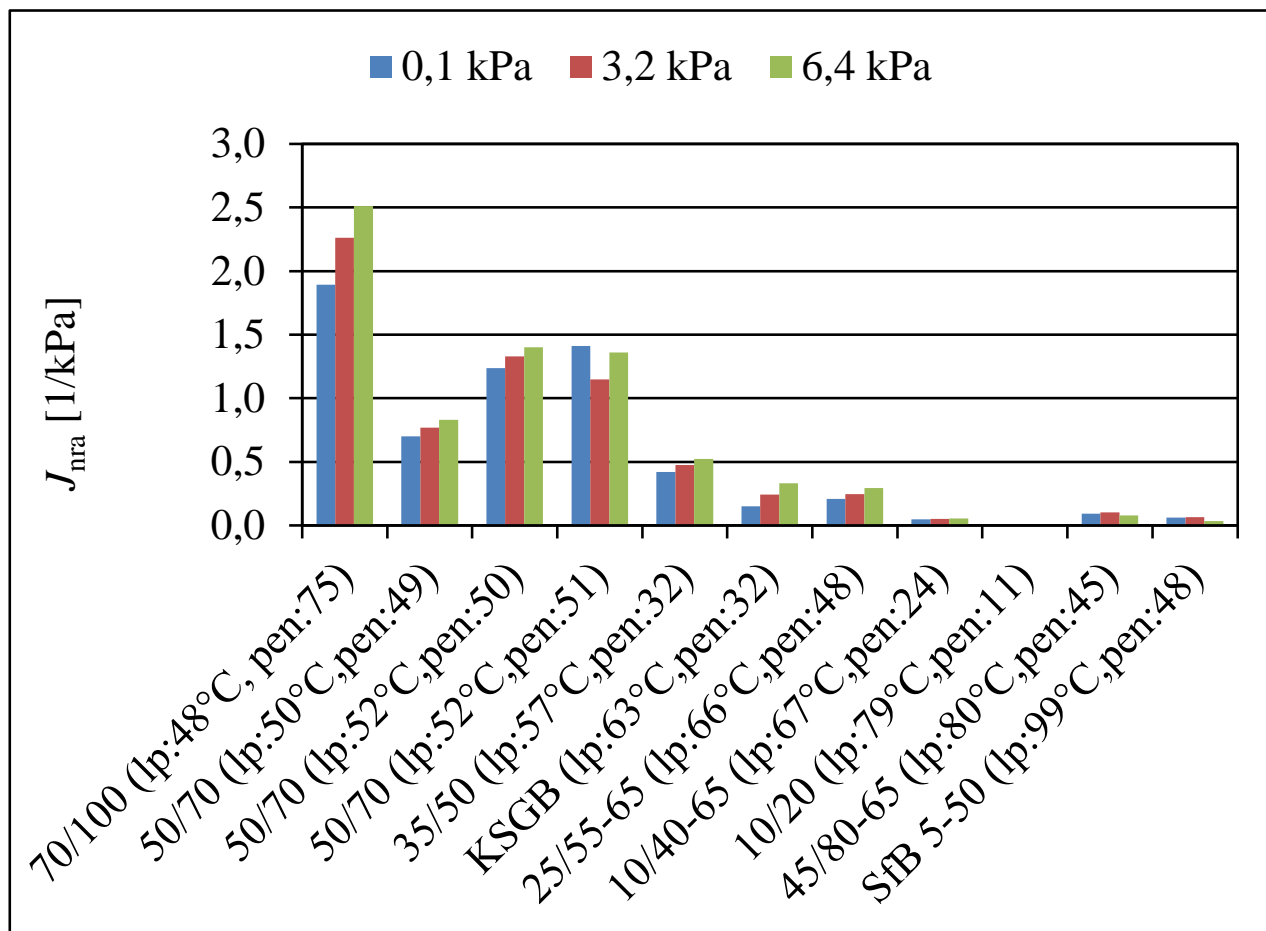
Átlagos fajlagos rugalmas alakváltozás ($\gamma_{rec,a}$, [%])

Kutatási módszerek

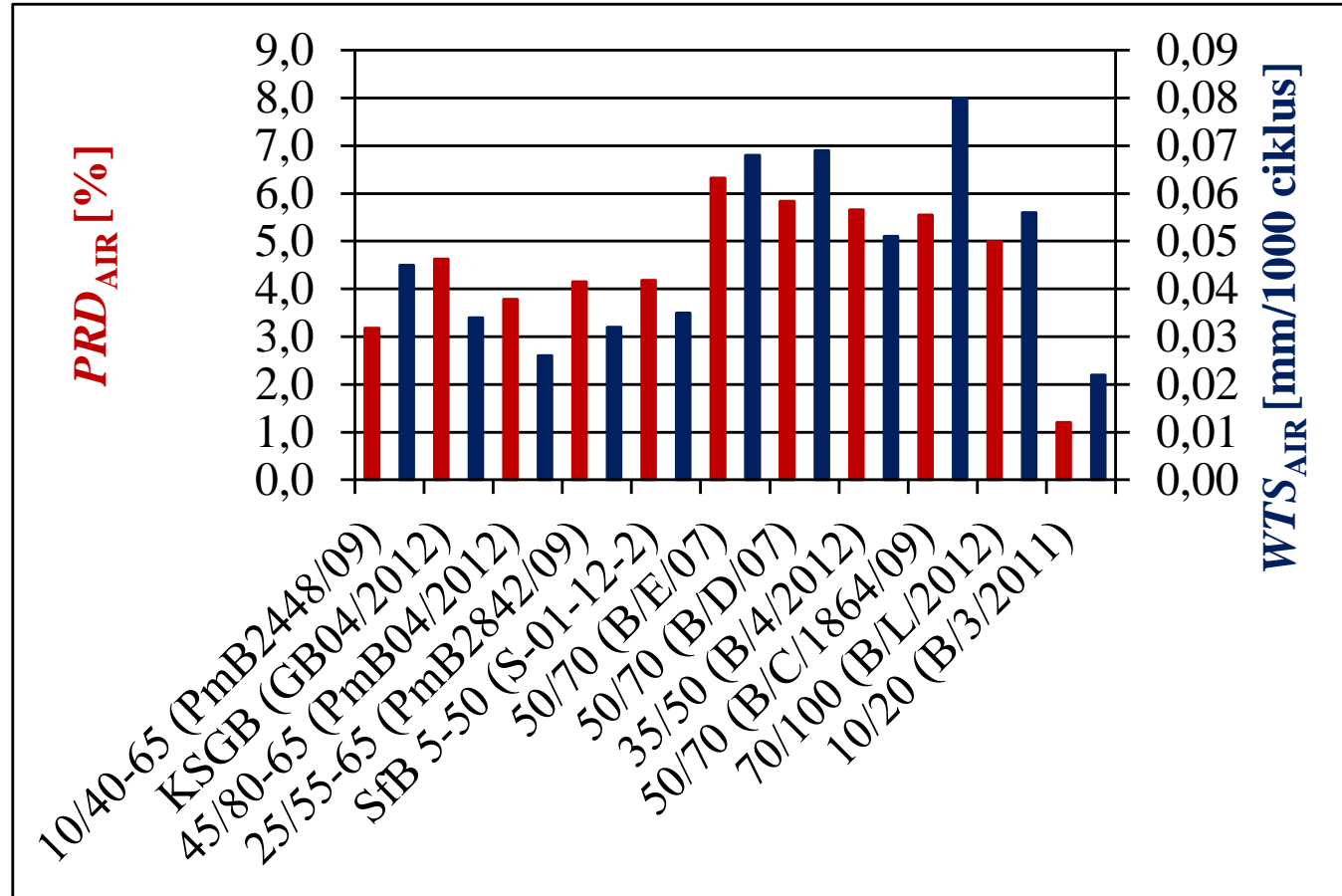
Néhány jellemző alakulása

Átlagos visszamaradó kúszási hajlam ($J_{nr,a}$)

Kutatási módszerek

AC 16 kopó aszfaltkeverékek keréknyom-képződési jellemzői (WTT)

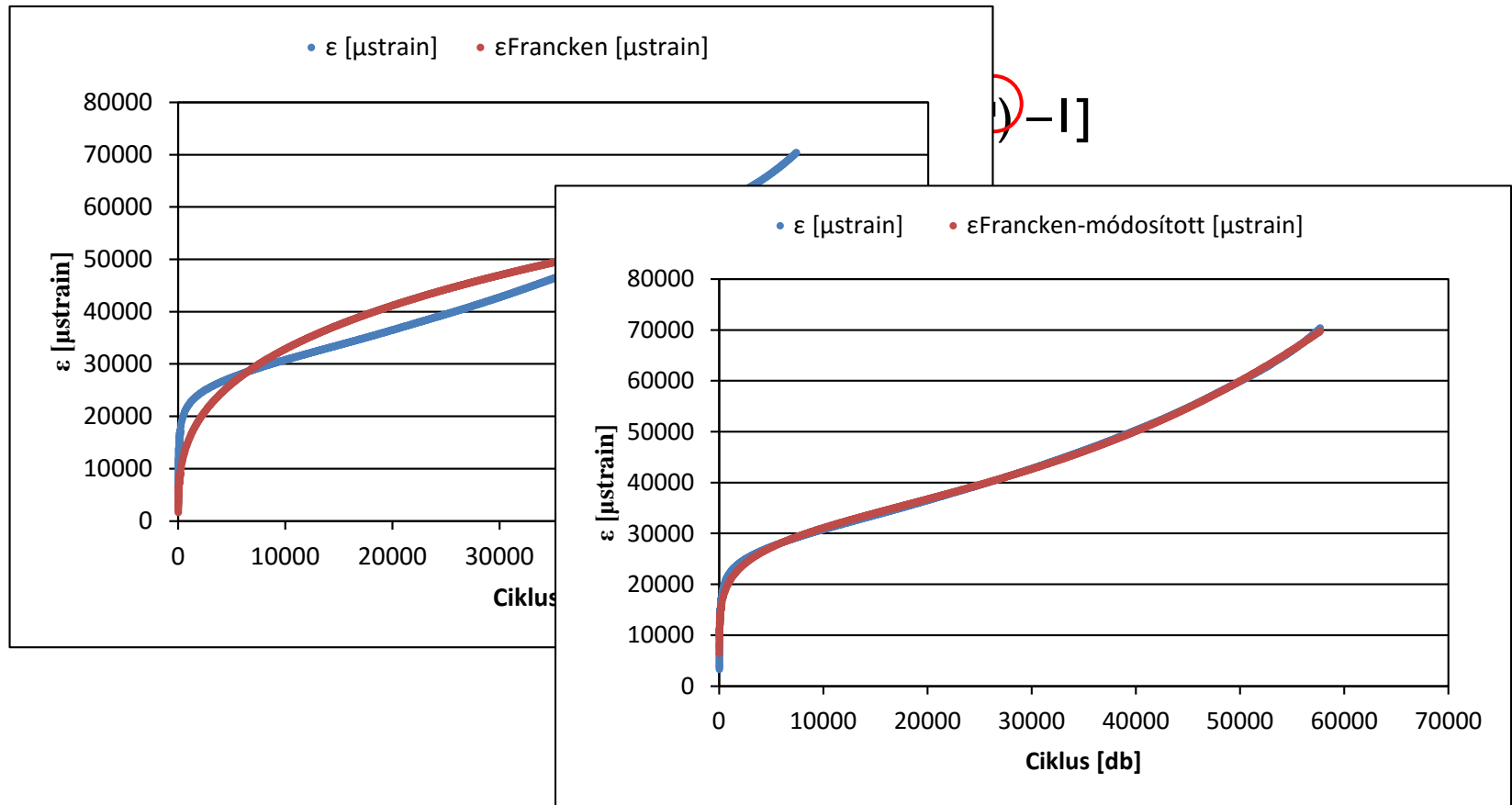

Kutatási módszerek

Aszfaltkeverékek ismételt terhelésű összenyomódási vizsgálata (TCCT)

Görbeillesztés a Francken-képlet módosításával

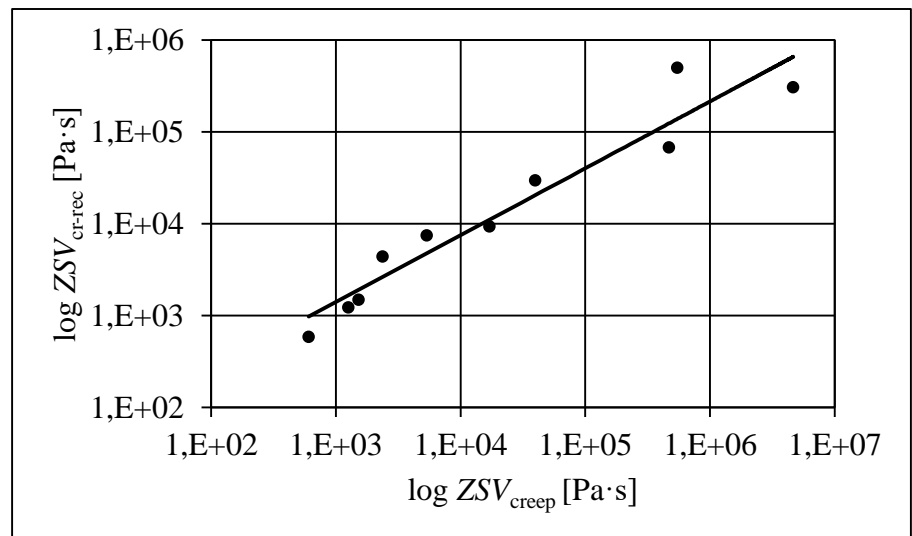
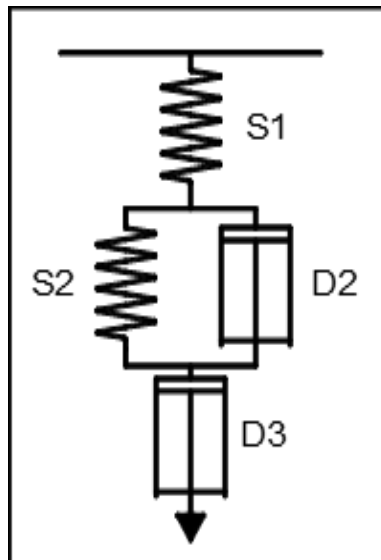
Kutatás eredményei

Pen&LP vs. fundamentális jellemzők

- PI és G^* , η^* , $G^*/\sin\delta$ között $T=+20^\circ\text{C}$, $f=10\text{Hz}$ mellett kedvező a kapcsolat útépitési bitumeneknél ($R^2=0,8..0,9$)

CEN/TS 15325 eljárása

- η_0 (ZSV_{creep}) időigényes mérése helyett egyciklusos kúszás-visszalakulás módszere η_3 (ZSV_{cr-rec}) ($R^2=0,92$)

Kutatás eredményei

Pen&LP vs. fundamentális jellemzők

- PI és G^* , η^* , $G^*/\sin\delta$ között $T=+20^\circ\text{C}$, $f=10\text{Hz}$ mellett kedvező a kapcsolat útépitési bitumeneknél ($R^2=0,8..0,9$)

CEN/TS 15325 eljárása

- η_0 (ZSV_{creep}) időigényes mérése helyett egyciklusos kúszás-visszalakulás módszere η_3 (ZSV_{cr-rec}) ($R^2=0,92$)

Keréknyom-képződési vizsgálat vs. Bitumenjellemzők

- PRD_{air} kedvező kapcsolata $G^*_{0,883}$, $\eta^*_{0,883}$, $\eta_{3MSCR}(3,2)$, $J_{nr,a}(3,2)$, $\gamma_{un,a}(3,2)$ ($R^2=0,84..0,87$)

Kúszássebesség vs. Bitumenjellemzők

- f_c és $\eta_{3MSCR}(3,2)$, $J_{nr,a}(3,2)$, $\gamma_{un,a}(3,2)$ jellemzők kedvező kapcsolata ($R^2=0,81..0,87$)

Kutatás eredményei

Regresszió
analízis
statisztikai
eredménye

Bitumenjellemzők		PRD _{AIR}	WTS _{AIR}	n_{in} mért	ε_{in} mért	f_{c} mért	mért/ n_{in}	φ mért	n_{in} reg	ε_{in} reg	f_{c} reg	n_{reg}/n_{in}
Jellemző típusa	Paraméter											
Empirikus	Penetráció 25°C-on	Gyenge	Nincs	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge
	Gyűrűs-golyós lágyuláspont	Nincs	Közepes	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge	Nincs	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge
	Penetrációs index	Gyenge	Közepes	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
Fundamentális (T=60°C)	G_{10}^*	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	J_{10}^*	Közepes	Nincs	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	$G_{10}^*/\sin\delta$	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	η_{10}^*	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	$G_{0,883}^*$	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Közepes	Gyenge	Gyenge	Nagyon jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	$J_{0,883}^*$	Jó	Nincs	Gyenge	Nincs	Közepes	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge
	$\eta_{0,883}^*$	Jó	Nincs	Nagyon jó	Nincs	Közepes	Gyenge	Gyenge	Nagyon jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	G_3^*	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	J_3^*	Jó	Nincs	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge
	η_3^*	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	$\gamma_{LVE5\%}$	Gyenge	Nincs	Gyenge	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Gyenge	Nincs	Nincs	Nincs
	$\gamma_{LVE10\%}$	Közepes	Nincs	Jó	Nincs	Nincs	Nincs	Gyenge	Jó	Nincs	Nincs	Nincs
	ZSV _{creep}	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge	Nincs	Gyenge	Nincs	Gyenge	Gyenge
	ZSV _{cr-rec}	Gyenge	Gyenge	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
	$\eta_{3MSCR(3,2)}$	Jó	Gyenge	Nagyon jó	Nincs	Jó	Jó	Közepes	Nagyon jó	Nincs	Jó	Jó
	$J_{nra}(0,1)$	Jó	Közepes	Jó	Nincs	Nagyon jó	Jó	Gyenge	Jó	Nincs	Jó	Jó
	$J_{nra}(3,2)$	Jó	Gyenge	Jó	Nincs	Jó	Jó	Gyenge	Jó	Nincs	Jó	Jó
	$J_{nra}(6,4)$	Jó	Gyenge	Közepes	Nincs	Jó	Jó	Gyenge	Közepes	Nincs	Jó	Jó
	$\Delta J_{nra}(0,1-3,2)$	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
	$\Delta J_{nra}(3,2-6,4)$	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
	$\Delta J_{nra}(0,1-6,4)$	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
	$\gamma_{reca}(0,1)$	Gyenge	Közepes	Jó	Nincs	Közepes	Közepes	Nincs	Jó	Nincs	Közepes	Jó
	$\gamma_{reca}(3,2)$	Gyenge	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
	$\gamma_{reca}(6,4)$	Gyenge	Gyenge	Közepes	Nincs	Gyenge	Közepes	Nincs	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
	$\gamma_{una}(0,1)$	Jó	Közepes	Jó	Nincs	Nagyon jó	Jó	Gyenge	Jó	Nincs	Jó	Jó
	$\gamma_{una}(3,2)$	Jó	Gyenge	Jó	Nincs	Jó	Jó	Gyenge	Jó	Nincs	Jó	Jó
	$\gamma_{una}(6,4)$	Jó	Gyenge	Közepes	Nincs	Jó	Jó	Gyenge	Közepes	Nincs	Jó	Jó
	$\Delta\gamma_{reca}(0,1-3,2)$	Gyenge	Gyenge	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
	$\Delta\gamma_{reca}(3,2-6,4)$	Gyenge	Gyenge	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
	$\Delta\gamma_{reca}(0,1-6,4)$	Gyenge	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes	Nincs	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
	SVF	Közepes	Nincs	Jó	Nincs	Közepes	Közepes	Gyenge	Jó	Nincs	Közepes	Közepes
	SSV	Közepes	Gyenge	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes	Gyenge	Közepes	Nincs	Közepes	Közepes
Fundamentális (T=+20°C)	G_{10}^*	Gyenge	Nincs	Gyenge	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Gyenge	Nincs	Nincs	Nincs
	$G_{10}^*/\sin\delta$	Gyenge	Nincs	Közepes	Nincs	Nincs	Nincs	Gyenge	Közepes	Nincs	Nincs	Nincs
	η_{10}^*	Gyenge	Nincs	Gyenge	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Gyenge	Nincs	Nincs	Nincs
	$\gamma_{LVE95\%}$	Jó	Nincs	Nagyon jó	Nincs	Gyenge	Gyenge	Gyenge	Jó	Nincs	Gyenge	Gyenge
	$\gamma_{LVE90\%}$	Jó	Nincs	Jó	Nincs	Nincs	Nincs	Gyenge	Jó	Nincs	Nincs	Nincs

Kutatás eredményei

Miben nyújtanak többet a teljesítményalapú paraméterek?

- Az $\eta_{3\text{MSCR}}(3,2)$, $\gamma_{\text{una}}(3,2)$ és $J_{\text{nra}}(3,2)$ reológiai jellemzők alapján az **azonos összetételű kőanyagalmazzal** készülő aszfaltbeton keverék WTT és TCCT vizsgálatok során nyújtott **teljesítménye jó közelítéssel előrebecsülhető**.
- A fenti **reológiai paraméterekkel** jellemzett bitumenek közül az aszfaltbeton keverékekkel szemben támasztott melegviselkedési követelmények figyelembe vételével a **legkedvezőbb bitumentípus választható ki** alkalmazásra.
- A WTT és TCCT összefüggései hasznosak lehetnek a hazai gyakorlatban korábban elvégzett szabványos és nagy mennyiségben rendelkezésre álló WTT vizsgálatok eredményeinek felhasználásánál.

További kutatási célok

- **Más reológiai modellek** alkalmazása a paraméterek meghatározására (η_{3MSCR})
- **További aszfalttípusok** teljesítményi tulajdonságainak kutatása a kötőanyag reológiai jellemzőinek tekintetében (SMA, PA, BBTM)
- **Különböző kőtermékek** alkalmazása, **azok hatásainak vizsgálata** a teljesítményi tulajdonságokra
- **„In situ” vizsgálatok**, lehetséges beépítési helyek keresése
- **További aszfaltjellelmezők** (pl. fáradás, komplex modulus) együttes egymásra hatásának vizsgálata
- **Hidegviselkedési jellemzők** vizsgálata

És akkor „A kérdés”

Aszfaltkeverék-tervezés támogatása a bitumének dinamikus nyíróreométeres (DSR) vizsgálatával, avagy elég-e a penetráció és lágyuláspont ismerete a maradó alakváltozás előrebecsléséhez?

Klímaváltozás? Hőség napok? SHRP? Nyomvályúk? A teljesítmény „20-30%”-a?

Úgy tűnik, rövid távon elegendő. DE közép és hosszú távon biztosan szükség lesz a teljesítményalapú jellemzők vizsgálatára és használatára a tervezés során. Ehhez meg kell találni a megfelelő paramétereket.

Köszönöm a figyelmet!

Dr. Füleki Péter
fulekip@sze.hu